

måtte der vælges en bedre sag end tvivlsomme engelske rettigheder i den persiske Golf (s. 123 og 134).

Med den engelske militære svækkelse som følge af Boerkrigen kom også de militære instanser ind i billedet, navnlig ved oprettelsen af Committee of Imperial Defence i 1902. CID var kun et rådgivende organ, men forfatteren peger med rette på, at komiteens råd måtte have en stor vægt, fordi den omfattede de betydeligste medlemmer af regeringen. Det skal tilføjes, at også ud fra rent kildemæssige synspunkter har CID betydning. Der førtes ikke (før 1916) protokol over kabinetsmøderne, mens der foreligger referater af møderne i CID.

Det fremgår af den dokumentation, forf. fremlægger, at de militære myndigheder agtede sig vel for at tage medansvar for storpolitiske afgørelser og alene pegede på nødvendigheden af en styrkelse af rent militære forholdsregler. Admiralitetets redegørelse af 12.11.1902 er et skoleeksempel i den retning (s. 458-460).

Iøvrigt er det et karakteristisk træk i udviklingen af Golf-problemet i denne periode, at den engelske regering mindre og mindre lod sig påvirke af den indiske vicekonge og den indiske regering i Simla. Det hedder udtrykkeligt i flere redegørelser fra Foreign Office, at den indiske regering er for langt fra de »store« begivenheder til at kunne vurdere situationen. Det er ganske karakteristisk, at den indiske regering ikke underrettes på forhånd om den engelsk-russiske overenskomst af 1907.

Forf. behandler også den offentlige debat om Golf-spørgsmålet. Det påpeges, at »opinionen« er meget kritisk indstillet over for Rusland. På den anden side accepteres 1907-overenskomsten uden større vanskeligheder (s. 62-63 og 211). Man tør måske heraf slutte, at den engelske regering ikke i større udstrækning var bundet i sin handlefrihed af hensyn til opinionen.

Mindre interessant forekommer behandlingen af Kuwaitspørgsmålet og til dels også af den voksende tyske handel i Golf-området. Netop disse afsnit har forf. forkortet en hel del efter ønske fra Hamburgs filosofiske fakultet, oplyses det i forordet. At dømme efter den nuværende fremstilling kan fakultetets råd kun anses for yderst rimeligt.

NIELS AMSTRUP

SOLOMON M. SCHWARZ: *The Russian Revolution of 1905. The Workers' Movement and the Formation of Bolshevism and Menshevism. The History of Menshevism.* General Editor LEOPOLD H. HAIMSON. Chicago, London, The University of Chicago Press, 1967. xxii + 361 s. \$ 8,95.

Hoover-instituttet har stået som sponsor for udgivelsen af dette værk, det først udkomne bind i en projekteret serie om menshevismens historie, som påtænkes belyst ved memoarer, bibliografier, dokumentariske studier og monografier. Af udgiverens forord fremgår det, at der er tale om et meget ambitiøst og kostbart projekt, hvori bl. a. en række amerikanske universiteter står opført som deltagere.

Menshevismen er, som det også fremgår af projektets motivering, et glemt og udforsket område indenfor den russiske arbejderbevægelses historie før 1917.

Om det også er et tilstrækkeligt frugtbringende felt at drive en så storstilet historisk forskning på, må lades ubesvaret, indtil flere af de bebudede bind i serien udkommer.

Værkets forfatter har selv deltaget i 1905-revolutionen som bolshevikisk agitator, men tilsluttede sig derefter menshevikerne og udvandrede efter 1917-revolutionen til USA. Han har således et førstehåndskendskab til mange af de begivenheder, han skildrer i sit værk. Dette suppleret med en udstrakt anvendelse af samtidige, nu kun meget vanskeligt tilgængelige kilder, dog ikke utrykt russisk arkivmateriale, har gjort det muligt for ham at give en præcis, ofte særdeles detaljeret og interessant skildring af de mange revolutionære og for en dels vedkommende af Ohrana fremmede arbejderorganisationer og -partier, som eksisterede eller opstod i de begivenhedsrige år omkring 1905-revolutionen.

Specielt følges menshevikernes udvikling fra Lenins splittelse af Det russiske socialdemokratiske Arbejderparti under dets 2. Kongres i 1903 i bolshevik (flertalsfolk) og menshevik (mindretalsfolk). Særlig interessant er forfatterens påvisning af, at menshevikerne – i modsætning til senere almindeligt accepterede antagelser – i 1905 var mere revolutionære end bolshevikerne, hvis ledelse stod meget tøvende overfor oprettelsen af den første Petrogradsovjet oktober 1905 og var modstander af iværksættelsen af den generalstrejke, som aftvang zaren Oktober-manifestet, som lovede indførelse af konstitutionelle forhold i Rusland.

Men trods sin rigdom på detaljer bringer værket ingen væsentlige nye synspunkter frem og er desuden blottet for perspektiv, dels i relation til de udenrigspolitiske begivenheder og zardømmets uduelighed, hvilke faktorer dog først og fremmest må siges at have fremkaldt 1905-revolutionen, og dels i relation til de russiske arbejderpartiers forhold til de øvrige europæiske socialdemokratier, først og fremmest deres forbillede, SPD.

Fremstillingen er således ret ubalanceret, og denne fejl forværres ved at forfatterens egen disposition er uoverskuelig og rodet, hverken kronologisk eller systematisk. Forfatteren har været opsat på at benytte sit rige kildemateriale, for hvad han ikke kan presse ind i fremstillingen, finder sin plads i det over 100 sider lange tillæg, hvor han desuden polemiserer mod de senere udlægninger af de af ham skildrede begivenheder. Især må den stalinistiske ortodoksis historieforskende fremstillinger fra 1930-erne med Stalins egen partihistorie fra 1938 i spidsen stå for skud, men dette er ærligt talt en for taknemmelig opgave at bruge så megen plads til, principielle historiografiske overvejelser ville være mere værdifulde, men sådanne savnes desværre.

MARTON DE HARTYANI

LAURENCE LAFORE: *The Long Fuse. An Interpretation of the Origins of World War I. Critical Periods of History.* Philadelphia and New York, J. B. Lippincott Company, 1965. 282 s. \$ 4,50.

I det lille, men banebrydende essay, *The World Crisis of 1914-1918*, skrev Élie Halévy i 1929: »If so formidable an event as the dismemberment of Austria occurred, nothing short of a miracle could prevent its developing into a general war. European diplomacy did not work the miracle. And there was war«.